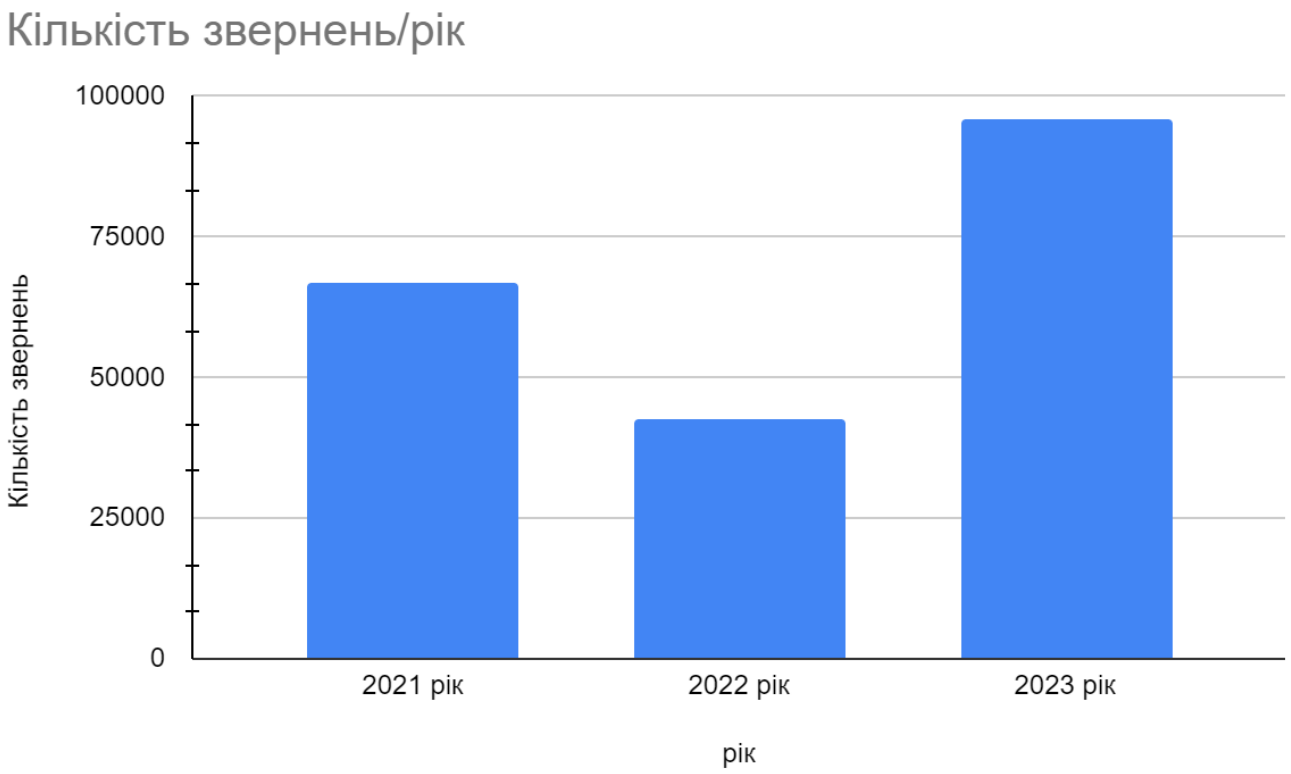
1. Права людини в цифрах

Для опрацювання звернень і побудови ефективної роботи із захисту прав людини в Україні Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений або Омбудсман) 2022 року запровадив **дев'ять стрижневих напрямів роботи:**

1. Права громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України.
2. Права дитини.
3. Права людини у секторі оборони та прав ветеранів і військовослужбовців, полонених і членів їхніх родин.
4. Міжнародне співробітництво.
5. Дотримання соціальних та економічних прав.
6. Право на справедливий судовий розгляд і процесуальні права.
7. Дотримання інформаційних прав.
8. Моніторинг дотримання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних і релігійних поглядів.
9. Реалізація національного превентивного механізму.

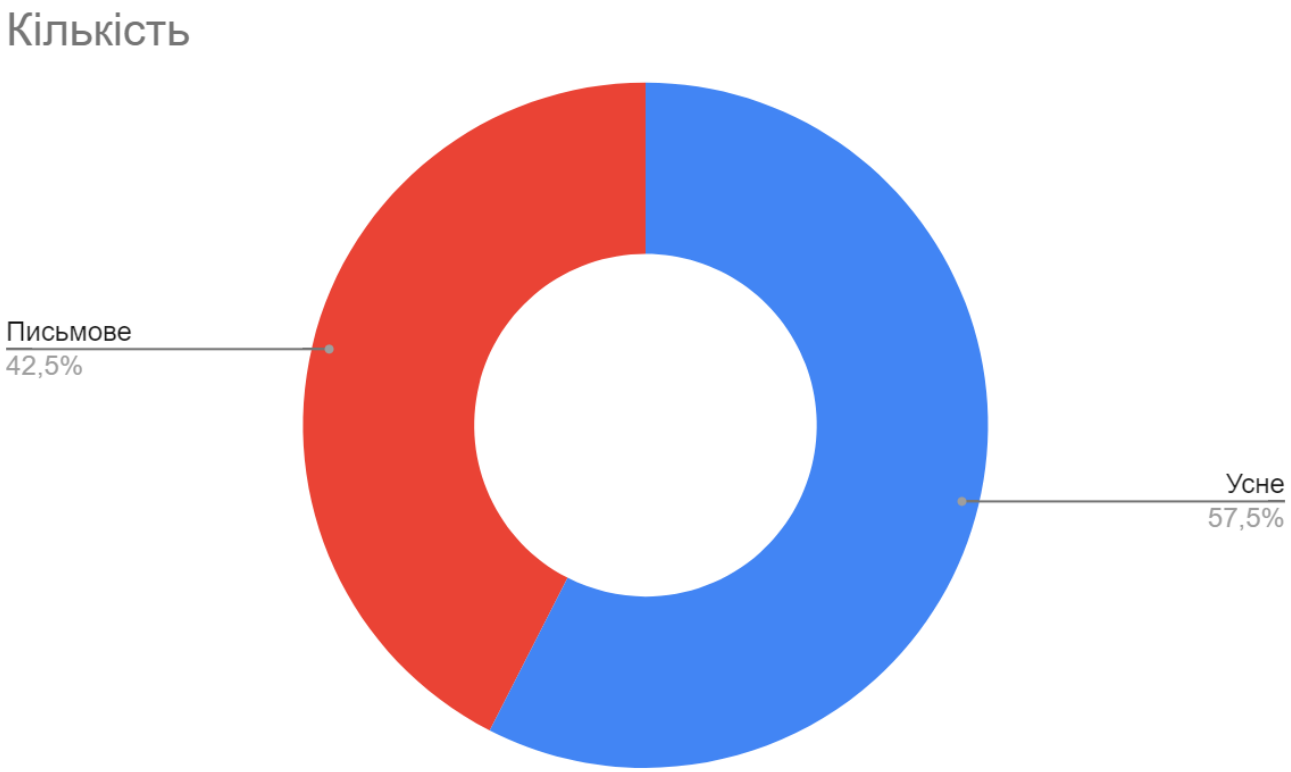
Упродовж 2023 року до Уповноваженого надійшло **95 796 звернень,** з них **860** – **колективних** (18 245 осіб) і **94 936 індивідуальних**. Варто зауважити, що кількість звернень до інституції зросла більш як удвічі (42 485 звернень упродовж 2022 року). Це пов'язано і з розвитком та розгалуженістю мережі представництв Омбудсмана в регіонах України, та очікуванням на швидкий, ефективний і справедливий розгляд звернення і відновлення порушених прав. Докладніше щодо кількості звернень, які надійшли до Уповноваженого 2023 року з розбивкою за регіонами надходження – у *Додатку 1*.

Phoca PDF

Більшість звернень до Уповноваженого надходить в усній формі, з подальшою реєстрацією та опрацюванням структурними підрозділами. Динаміка збільшення відсотка усних звернень також пов’язана з розвитком роботи безоплатної «гарячої лінії» Уповноваженого й здійсненням просвітницьких та інформаційних кампаній, з інформуванням про канали зв’язку в разі порушення права навіть у найвіддаленіших куточках нашої країни. В письмовому вигляді до Омбудсмана надійшло 42,5 % звернень.

Phoca PDF

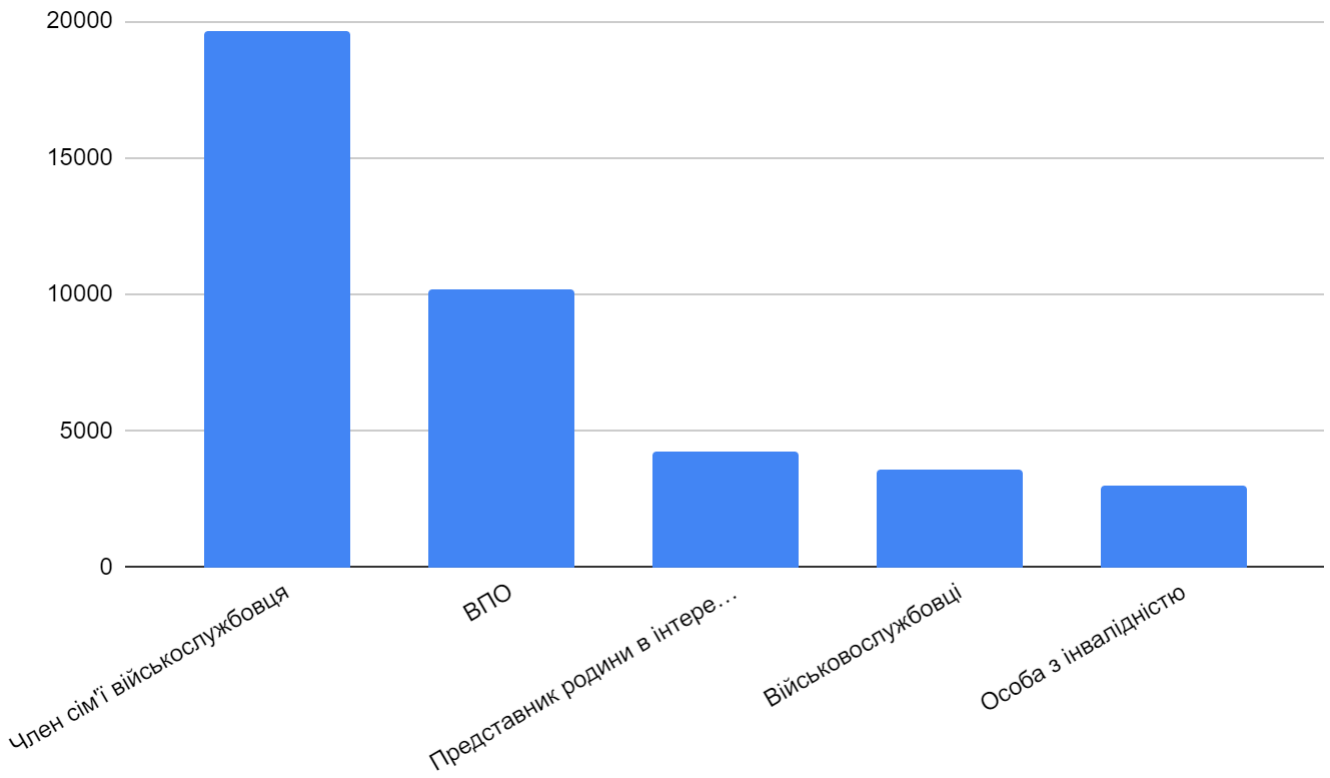

Найчастіше до Омбудсмана звертаються жінки (61,6%), звернення від чоловіків становлять 36,2%. У 2% випадків встановити стать заявника неможливо або заявник не хоче про це повідомляти.

Найпоширеніша категорія заявників – члени родин військовослужбовців, які звертаються в їхніх інтересах, а також члени сімей військовополонених і зниклих безвісти військовослужбовців (20,5% звернень), кожне п’яте звернення до Омбудсмана надходить від цієї категорії. Кожне десяте звернення – від внутрішньо переміщених осіб (10,6%). Серед найпоширеніших категорій громадян, які звертаються до Уповноваженого, також родичі, які діють в інтересах своїх близьких, військовослужбовці та особи з інвалідністю. Ці п’ять категорій заявників становлять 42% звернень.

Категорія заявника	**Кількість звернень 2023 року**
Член сім’ї військовослужбовця	19663
Внутрішньо переміщена особа	10197
Представник родини в інтересах третьої особи	4254
Військовослужбовці	3582
Особа з інвалідністю	3037
Разом	**40 733**

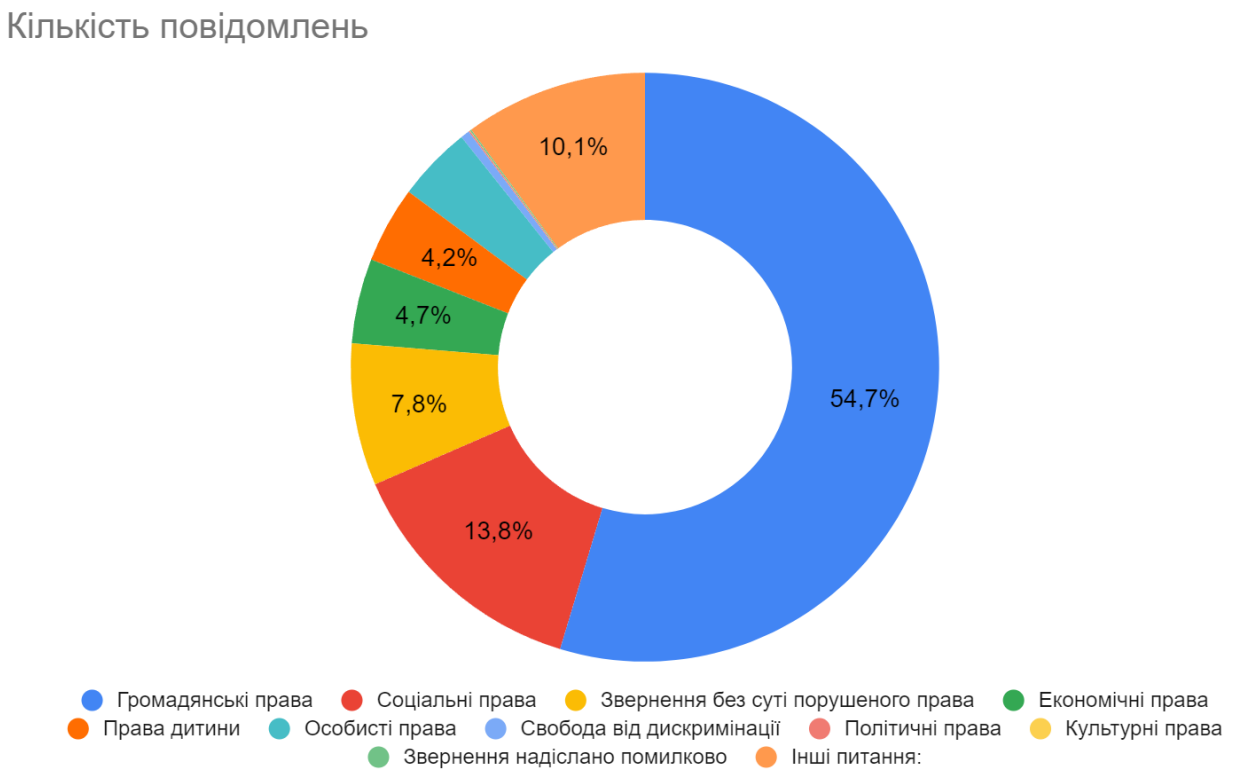
Phoca PDF

За 2023 рік Омбудсман України отримав 435 звернень від народних депутатів України, що становить 0,4% загальної кількості. До Омбудсмана надійшло також 39 звернень від дітей (осіб, які не досягли 18-річного віку), а серед іноземців Секретаріат зареєстрував 41 звернення.

Найбільше Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини фіксує повідомлень з імовірних порушень громадянських прав – у кожному другому зверненні. Із соціальних та економічних прав питання порушено в кожному п’ятому зверненні. У майже 8% звернень відсутня інформація про порушені права.

Phoca PDF

З кількістю звернень у розрізі роботи структурних підрозділів Секретаріату Уповноваженого можна ознайомитися в *Додатку 4*.

2023 року працювала оновлена безоплатна «гаряча лінія» Омбудсмана України – 0800-50-17-20 – яка прийняла та опрацювала 53 354 звернення громадян. У 52 015 випадках надано консультативно-довідкові роз'яснення, а в 1339 дзвінки передано для детального опрацювання в структурні підрозділи Секретаріату Уповноваженого. «Гаряча лінія» Омбудсмана України працює як професійний колцентр, фіксує всі усні звернення громадян і дає змогу опрацьовувати кожен вхідний дзвінок і надати фахову консультацію.

Як і в разі з письмовими зверненнями, на гарячу лінію надходить більш як третина звернень, які стосуються реалізації громадянських прав (37% звернень). Половина звернень в цій категорії – питання порушення прав військовослужбовців, а кожне четверте – питання доступу до інформації та захисту персональних даних.

Phoca PDF

Усього заявники у зверненнях порушили **54 515** питань**.** Детальну таблицю за категоріями звернень до «гарячої лінії» наведено у *Додатку 5.*

Упродовж 2023 року структурні підрозділи Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини **здійснили 3148 моніторингових візитів**.

Кожен другий візит стосувався моніторингу дотримання прав громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України, майже кожен п’ятий – у рамках реалізації національного превентивного механізму. 205 візитів відбувалося для моніторингу дотримання прав у секторі оборони та прав ветеранів і військовослужбовців, полонених і членів їхніх родин. Детальніше у *Додатку 2.*

Phoca PDF

Для забезпечення дотримання прав ВПО на належні умови проживання Секретаріат Уповноваженого здійснює постійні **моніторингові візити до місць тимчасового проживання (МТП)**. Так, протягом 2023 року Секретаріатом Уповноваженого проведено 1585 моніторингових візитів до МТП в 22 областях України.

Крім того, впродовж 2023 року Уповноважений приділяв багато уваги захисту прав військовослужбовців, ветеранів та членів їх родин. **Було проведено моніторинг діяльності 833 військово-лікарських комісій (ВЛК) по всій території України** та результати були представлені Омбудсманом на найвищому рівні - пропозиції до вирішення виявлених проблем були надані РНБО та враховані в рішенні цього органу.

У липні 2023 року в Офісі Омбудсмана вперше було затверджено **Регламент організації та проведення моніторингового спостереження за додержанням процесуальних прав учасників судового провадження** у кримінальному провадженні, цивільному та адміністративному процесах. Такий Регламент визначив засади організації та проведення моніторингового спостереження за додержанням процесуальних прав учасників судового провадження у кримінальному провадженні, цивільному та адміністративному процесах, а також підстави, етапи підготовки та проведення такого моніторингового спостереження. Загалом протягом 2023 року було здійснено 122 моніторингових спостереження у кримінальному, адміністративному та цивільному процесах.

Для підвищення рівня якості під час підготовки нормативно-правових актів Уповноважений, користуючись своїм мандатом, опрацьовує проєкти законів і підзаконних актів, готує пропозиції та зауваження та бере участь особисто або через своїх представників у засіданнях

Phoca PDF

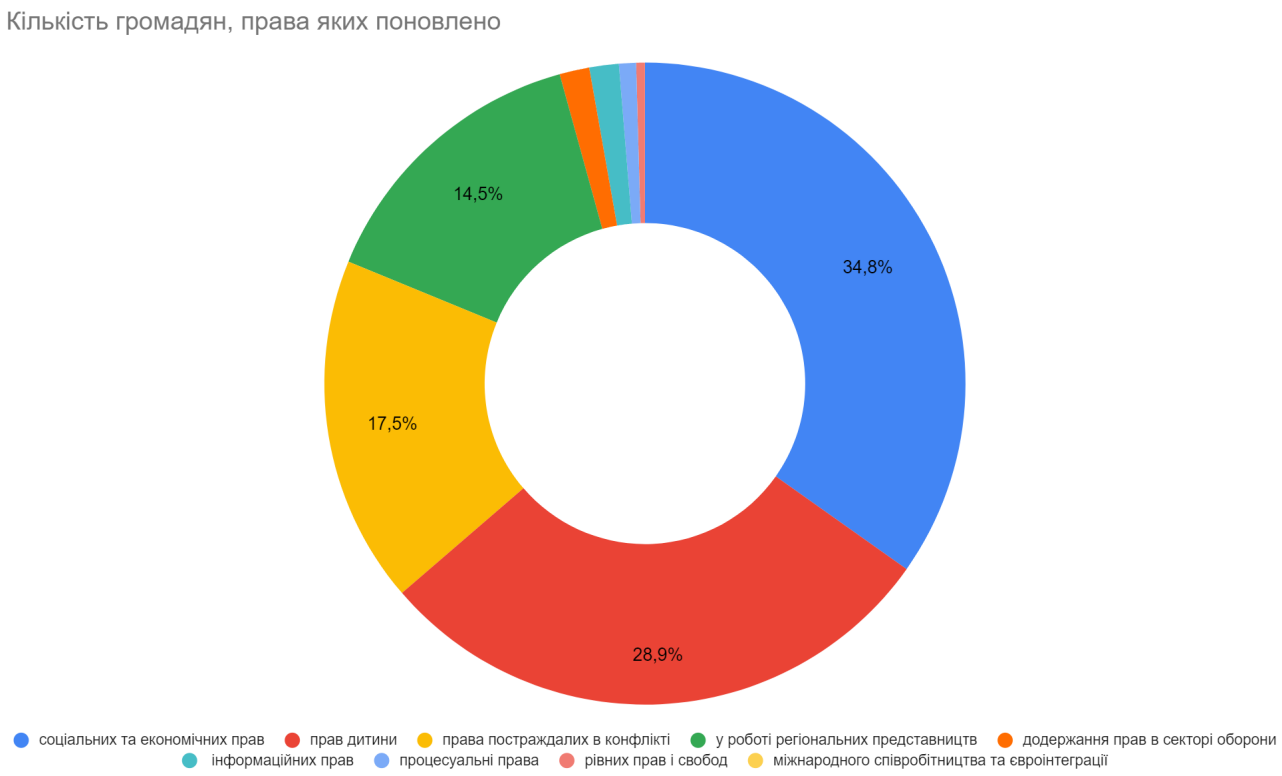
парламентських та урядових комітетів. Упродовж 2023 року структурні підрозділи Секретаріату Уповноваженого опрацювали **2731 позицію** до проєктів нормативно-правових актів.

Найбільшу кількість пропозицій підготовлено **у сфері регулювання та реалізації соціально-економічних прав громадян,** на цю категорію припадає майже половина всіх підготовлених пропозицій (**47%**), чимало їх готують у сфері забезпечення права на справедливий суд і процесуальних прав, питання прав у секторі оборони та прав ветеранів і військовослужбовців полонених і членів їхніх родин. Детальніше у *Додатку 7*.

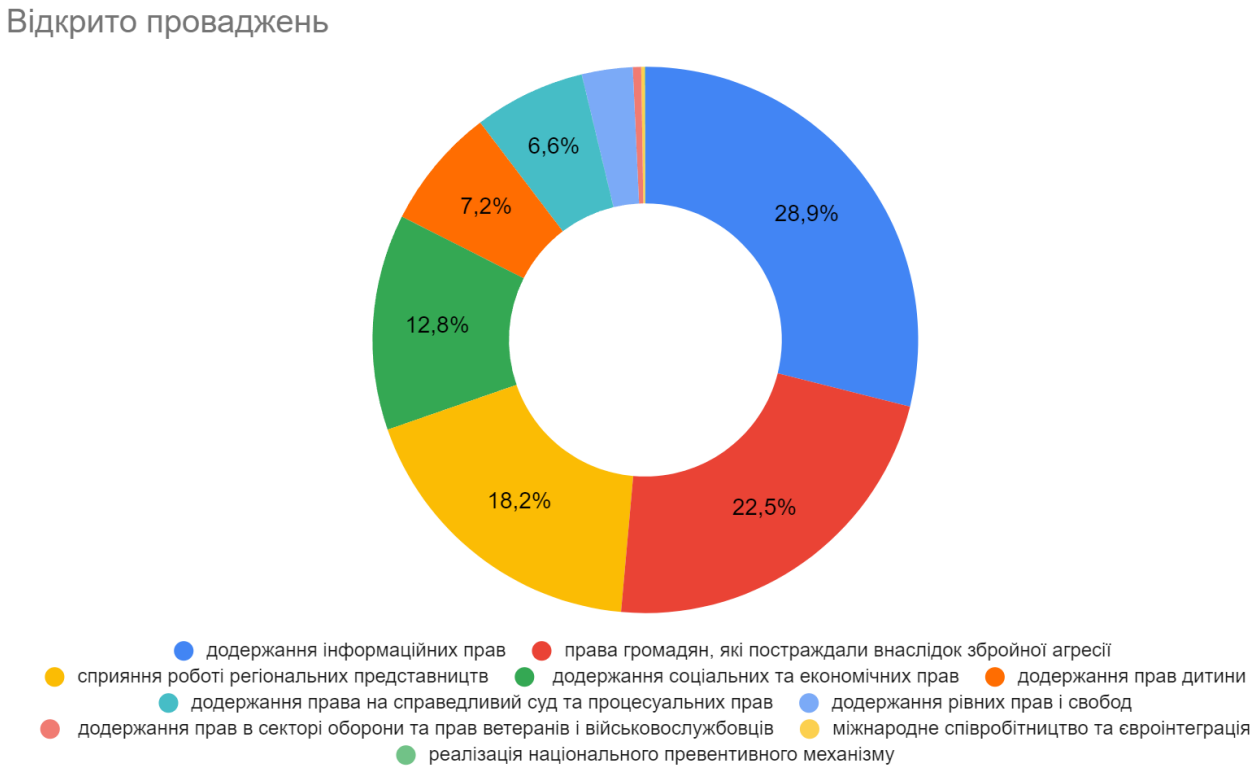
Упродовж року структурними підрозділами Секретаріату Уповноваженого за **5179 зверненнями** відновлено права **54 149 особам**. Детальну інформацію наведено у *Додатку 8*.

Phoca PDF

Упродовж року за зверненнями громадян було **відкрито 4850 проваджень**, з них на 1 січня 2024 року **на опрацюванні** перебуває **699 проваджень**. Детальну інформацію наведено у *Додатку 6*.

Phoca PDF

У 2023 році Уповноважений підготував і **представив чотири спеціальні доповіді:**

1. Порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація[1].
2. Спеціальна доповідь щодо дотримання конституційного права на інформацію в умовах дії правового режиму воєнного стану[2].
3. Спеціальна доповідь щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану[3].
4. Спеціальна доповідь «Про стан реалізації національного превентивного механізму в Україні за 2022 рік»[4].

Крім того, у 2023 році Уповноваженим здійснено аналіз виконання рекомендацій, наданих у Спеціальній доповіді щодо додержання прав осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України за період 24 лютого – 31 жовтня 2022 року. Після аналізу виконання рекомендацій отримано наступні результати: 52 рекомендації виконані повністю або перебувають на стадії виконання, 1 – невиконана.

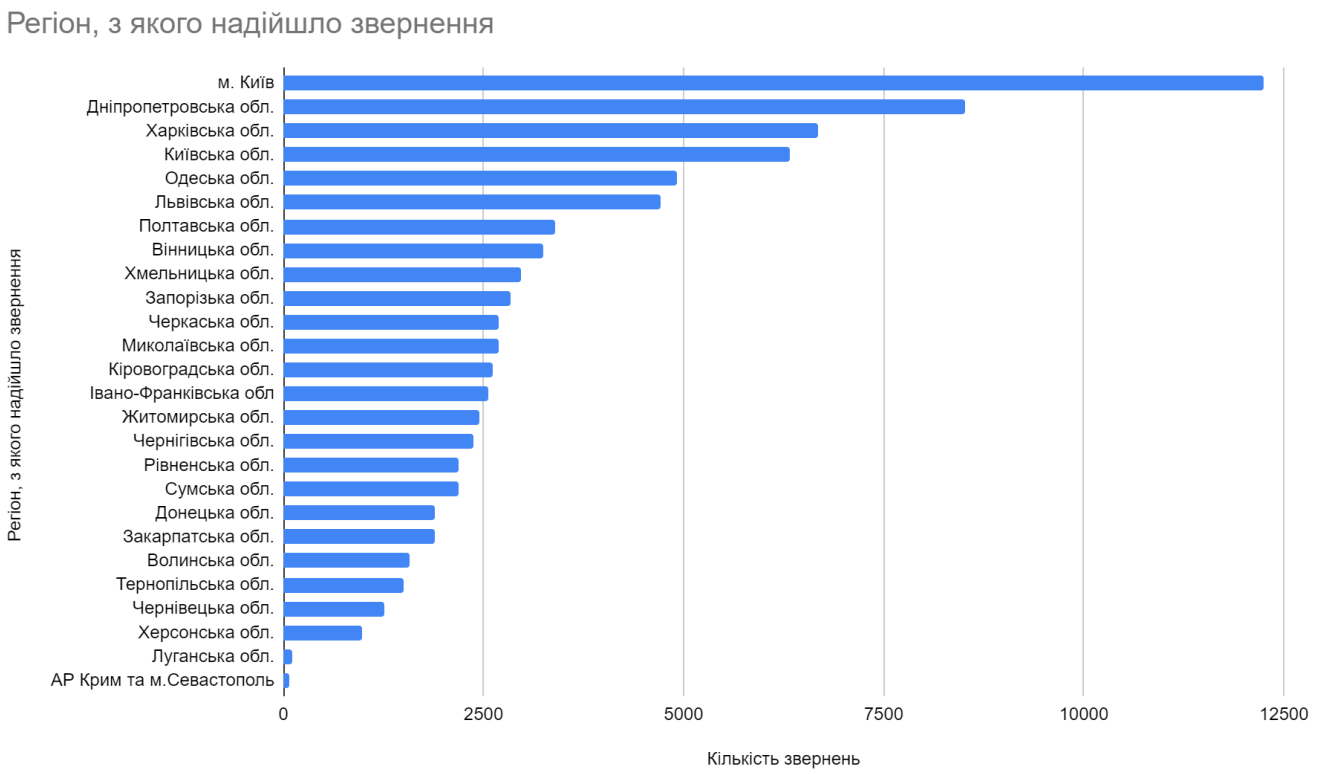
2. Регіональний вимір роботи Уповноваженого

Phoca PDF

Початa 2022 року робота з розгалуження мережі приймалень і представництв Омбудсмана України у 2023 році була одним із пріоритетів роботи команди. В умовах відключення електропостачання, світла та води, перебоїв у роботі громадського транспорту, функціонуванні закладів освіти, медицини, центрів надання адміністративних і соціальних послуг вкрай важливо наближати можливість звернутися за захистом порушених прав до місця проживання громадянина.

76% звернень (72 642 звернення) до Омбудсмана України надходять з інших регіонів України. Для якісного опрацювання таких звернень, своєчасного реагування для припинення порушення та відновлення прав часто важливо перебувати на місці та враховувати контекст, в якому перебуває той чи інший регіон з погляду безпеки. Наявність фізичної приймальні також гарантує інклюзивність і доступність отримання послуг для осіб, які не мають доступу до інтернету і не можуть надіслати електронне звернення.

Найчастіше до Уповноваженого зверталися заявники, місцем проживання яких є: Київ і Київська область (12% та 6% звернень), Дніпропетровська (9%), Харківська (7%) та Одеська (5%) області. Детальна інформація щодо кількості звернень з розбивкою за регіонами надходження у Додатку 1.

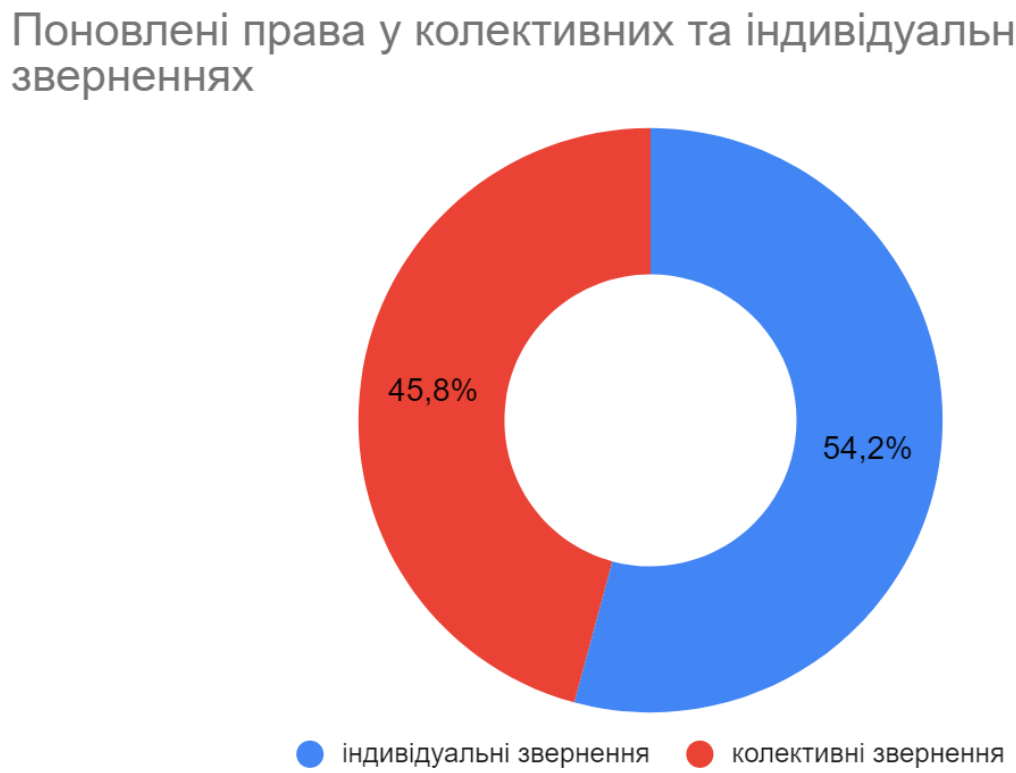

Важливо, **що 2645 звернень до Уповноваженого надійшло через громадські приймальні**, розташовані на всій території України, що дало змогу громадянам отримати доступний спосіб подання звернення та участі у його розгляді.

Регіональні підрозділи Секретаріату Уповноваженого **сприяли відновленню прав 7855 осіб у**

Phoca PDF

1218 індивідуальних зверненнях і в 513 колективних зверненнях, які стосувалися 6637 осіб.

Упродовж 2023 року до Уповноваженого зверталися найчастіше внутрішньо переміщені особи, члени родин військовослужбовців і самі військовослужбовці (5%). У Києві до Уповноваженого частіше за інші регіони зверталися представники громадських організацій, а також переважна більшість звернень від народних депутатів України. Особи з інвалідністю найчастіше зверталися із Дніпропетровської, Полтавської, Львівської, Одеської областей та Києва.

Через постійне збільшення кількості звернень, які надходять до розгляду, а також завдань, які стоять перед представництвами задля моніторингу ситуації в регіонах, для розбудови мережі регіональних представництв Уповноважений використовує кадрові ресурси, наявні в інституції, а також залучає до партнерства міжнародні організації.

У регіональних представництвах за підтримки ПРООН діє мережа регіональних координаторів зі зв'язків з громадськістю, які за потреби долучаються до роботи регіонального представництва для здійснення моніторингових візитів, організації і проведення зустрічей із громадянами, представниками міжнародних і національних неурядових організацій, а також взаємодії з медіа.

Під час моніторингового візиту до комунального закладу «Центр надання соціальних послуг Троїцької сільської ради» у Дніпропетровській області виявлено підопічну В., 24.10.1928 р. н., яка має онкологічне захворювання. Останній запис про огляд підопічної сімейним лікарем у медичній документації зафіксовано 25.05.2020. Водночас не надано жодних документів, які б

Phoca PDF

підтверджували огляд хворої лікарем-онкологом, її обстеження та забезпечення медичною допомогою. Внаслідок реагування на подання Уповноваженого підопічну було направлено до лікувального закладу, обстежено лікарем-онкологом і забезпечено отриманням належного лікування.

За підтримки УВКБ ООН до роботи регіональних представництв долучаються координатори за напрямом захисту прав громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України. Завдяки залученню експертів, Омбудсману України вдається дізнаватися більше про ситуацію із дотриманням прав ВПО у найвіддаленіших куточках країни, а також реалізувати спільні із працівниками Секретаріату Уповноваженого візити до місць компактного поселення та проводити правопросвітницькі заходи.

До громадської приймальні Уповноваженого в Івано-Франківській області звернулася мешканка одного з місць компактного проживання щодо виплати їй недоотриманої допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. Під час розгляду звернення встановлено, що після перевірки правильності розрахунків за попередніми місцями тимчасового проживання заявниці встановлено недоплату коштів допомоги на проживання в розмірі 12 000 грн, проте, з різних необ'єктивних причин, доплату допомоги за новим місцем проживання заявниці не здійснювали.

За результатом вжитих заходів реагування право заявниці відновлено, зокрема донараховано недоотриману суму допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам і зараховано на банківський рахунок.

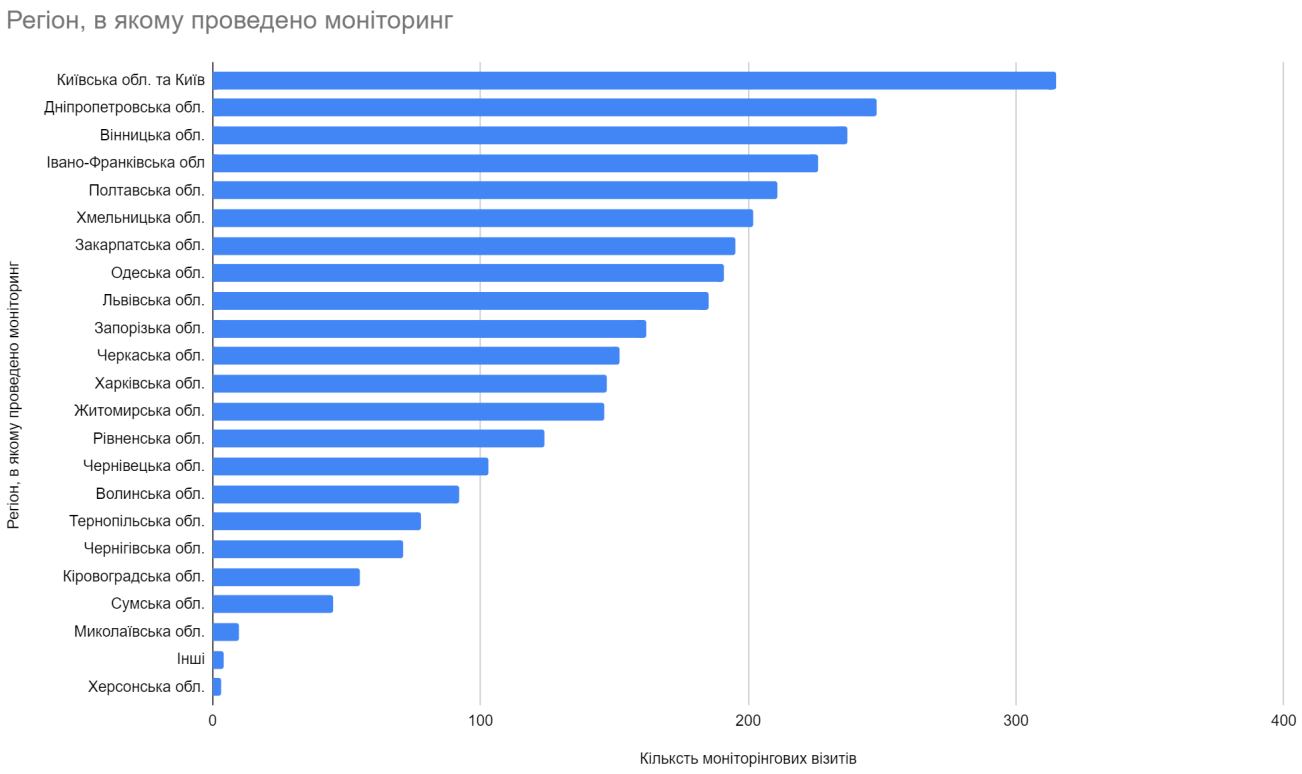
Посилення роботи у сфері захисту прав дитини та забезпечення її найкращих інтересів на території України здійснюється також за допомогою експертів ЮНІСЕФ. Їх залучають представники Уповноваженого до розробки інструментарію моніторингу та моніторингових візитів до закладів та установ, які дотичні до дитячої тематики, а також складання проєктів рекомендацій і звітів для подальшої підтримки реформи деінституалізації з урахуванням найкращих інтересів дитини. Важливою роботою на рівні регіону є також моніторинги закладів, евакуйованих з регіонів в інші області України.

Під час візиту до Магальського дитячого будинку-інтернату у Чернівецькій області виявлено порушення прав та інтересів дітей на: належну медичну допомогу, достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло, на життя та охорону здоров'я. Заклад є стаціонарною соціально-медичною установою, призначеною для перебування або проживання дітей та осіб з інвалідністю з порушенням фізичного, інтелектуального розвитку та психічними розладами. У закладі перебувало 55 дітей, з них 44 дитини евакуйовані з комунальної установи «Дружківський дитячий будинок-інтернат».

За результатами рекомендацій, зазначених у звіті, Чернівецька обласна рада та обласна адміністрація, керівництво Магальського дитячого будинку-інтернату вжили низку заходів, які впливають на стан дотримання прав дітей: на проведення ремонтних робіт додатково виділено з обласного бюджету 4 млн грн; внесено додатково 14 штатних одиниць до штатного розпису; залучено меценатів для проведення ремонтних робіт і благоустрою території; відновлено право на організацію навчання 4 дітям; запроваджено систему HACCP для забезпечення контролю за якістю продуктів та організацією харчування.

Phoca PDF

Моніторингові візити, здійснені Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на території України, розподілялися територіально таким чином:

Детально про кількість моніторингових візитів у розрізі регіонів України можна дізнатися у Додатку 9.

2023 року Представництва Уповноваженого, які функціонували як консультаційний центр, дружній до дитини (в яких облаштовано дитячий простір): Полтава, Одеса, Дніпро, Київ, Хмельницький, Львів.

2024 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини ставить за мету завершення формування мережі регіональних представництв та укрупнення їх до Центрів захисту прав людини у конкретному обласному центрі задля більш ефективного захисту прав людини. Представництва, в яких плануються консультаційні центри з облаштованим дитячим простором: Рівне, Луцьк, Чернівці, Харків, Ужгород, Івано-Франківськ, Чернігів, Черкаси, Кропивницький. Повнота реалізації цих планів залежить від повноти фінансування інституції 2024 року.

Phoca PDF

3. Уповноважений і міжнародна співпраця

Упродовж 2023 року суттєво активізувався міжнародний напрям роботи Уповноваженого.

Пріоритетами діяльності Уповноваженого в межах міжнародного співробітництва стали:

- просування реалізації пункту 4 Української Формули миру на міжнародних майданчиках із залученням міжнародних організацій, НІПЛ, інституцій омбудсманів, їх мереж та об'єднань;
- донесення об’єктивної інформації щодо грубих порушень прав людини та воєнних злочинів держави-агресора до міжнародної аудиторії;
- ведення перемовин із Уповноваженою РФ з прав людини, а також залучення іноземних держав та партнерів в якості посередників в питаннях звільнення військовополонених, припинення злочину щодо незаконного утримання цивільних громадян, а також у питаннях повернення українських дітей, які депортовані до РФ або примусово вивезені на тимчасово окуповані території;
- залучення неурядових організацій та НІПЛ до захисту прав громадян України, які вимушено покинули територію України та перебувають у третіх країнах.

Мандат Уповноваженого передбачає широку адвокацію та просування прав людини на міжнародній арені, сприяння реалізації міжнародних зобов’язань і/або рекомендацій договірних органів ООН та інших міжнародних організацій, членом яких є Україна. З цією метою Уповноважений на регулярній основі бере участь у сесіях Ради ООН з прав людини (РПЛ ООН). Так, 2023 року Уповноважений виступив на 52-ій (лютий-березень), 53-ій (червень-липень) та 54-ій (вересень-жовтень) сесіях РПЛ ООН. Такі майданчики слугували ефективним засобом інформування світової спільноти про ганебну практику кричущих порушень прав людини, які використовує РФ під час збройної агресії проти України, а також консолідації зусиль держав-учасниць довкола позиції щодо спонукання агресора до виконання норм міжнародного права, недопущення Росії до участі в РПЛ ООН та інших організаціях до повного припинення збройної агресії проти України.

Вперше, у травні 2023 року, в межах благодійного заходу за участі Омбудсманів – членів Бюро Міжнародного інституту Омбудсмана (IOI) до річниці створення інституції Уповноваженого було зібрано кошти, направлені на психологічну реабілітацію українських дітей, які постраждали внаслідок війни[5].

Активно здійснювалася комунікація з міжнародними партнерами для неприпустимості порушення РФ та іншими суб’єктами, які толерують збройну агресію РФ, норм міжнародного права. Зокрема після інформації про ймовірну причетність Генерального Секретаря Білоруського Товариства Червоного Хреста Дмитра Шевцова до вивезення українських дітей з тимчасово окупованих територій, Уповноважений невідкладно звернувся до керівництва Міжнародної Федерації Червоного Хреста та Міжнародного Товариства Червоного Хреста (МФТЧХіЧП) з вимогою про розслідування цих порушень і сприяння в негайному наданні інформації про українських дітей[6]. У жовтні 2023 року розслідування Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця дійшло висновку, що Генеральний секретар Білоруського Червоного Хреста порушив

Phoca PDF

Основоположні принципи Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, правила використання його емблеми і Політику добросовісності МФТЧХіЧП та застосувало до нього санкції, а 1 грудня 2023 року рішенням правління припинено членство Білоруського Товариства Червоного Хреста в Міжнародній Федерації[7]. Внаслідок цього рішення вказане національне товариство втратило можливість брати участь у Генеральній Асамблеї МФТЧХіЧП обирати та бути обраними на статутних зборах МФТЧХіЧП, а також не одержуватиме нового фінансування.

Питання повернення українських дітей було ключовим під час зустрічей Уповноваженого у червні 2023 року зі спецпредставником Ватикану Кардиналом Маттео Зуппі[8], який прибув в Україну за дорученням Папи Римського Франциска та делегацією Президентського двору та Міністерства закордонних справ Об'єднаних Арабських Еміратів на чолі з міністром з питань зміни клімату та навколишнього середовища – Президентом Офісу з міжнародних справ Президентського двору ОАЕ Маріам Альмхейрі[9].

У вересні 2023 року здійснено перший адвокаційний захід в межах програми BRING KIDS BACK UA, заснованої Президентом України, у м. Гаага, Королівство Нідерланди за участі Уповноваженого, Радниці – уповноваженої Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації та депортованих дітей, яких було повернено на територію України. В рамках заходу була проведена зустріч та прес-конференція разом із Міністеркою закордонних справ Нідерландів Ганке Брюїнс Слот. У вересні 2023 року проведено сайд-івент в м. Рим «Mariupol. (Un)lost hope» за участі представників МО, НІПЛ та Омбудсманів інших країн. Під час заходу проведено показ фільму українського режисера Максима Литвинова «Маріуполь. Невтрачена надія» та показ короткометражного мультиплікаційного фільму продюсера Андрія Палатного та директорки проєкту Софії Мельник «Mariupol. A Hundred Nights»

З метою посилення міжнародного співробітництва за напрямком захисту прав дитини представник Уповноваженого взяла участь у заходах Європейської мережі омбудсменів з прав дитини ENOC, зокрема у 27-й щорічній конференції та 27-й Генеральній асамблеї, що відбувалися з 19 по 21 вересня 2023 року, у м. Брюссель, Королівство Бельгія.

В рамках заходів було поінформовано представників дитячих Омбудсменів - членів мережі про порушення прав дітей в результаті збройної агресії РФ проти України.

У червні 2023 року Представник Уповноваженого з прав людини в системі органів сектору безпеки й оборони виступив під час 15-ї Міжнародної Конференції DCAF у м. Відень за темою «Регулювання наслідків зміни клімату - інститути Омбудсманів та Збройні сили».

11 жовтня інституція Уповноваженого стала ще на крок ближче до інституцій ЄС у сфері захисту прав людини. У цей день члени Європейської мережі органів рівності (EQUINET) одноголосно 42 голосами підтримали членство інституції Уповноваженого в організації[10]. Членство в цій організації дає змогу ділитися досвідом і переймати кращі практики у сфері запобігання та протидії дискримінації, забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, вразливих груп населення відповідно до кращих європейських стандартів.

23 жовтня 2023 року відбулася онлайн-конференція омбудсманів і НІПЛ у рамках Другого парламентського саміту Кримської платформи (68 учасників, 60 країн)[11]. Під час заходу

Phoca PDF

вкотре було привернуто увагу світової правозахисної спільноти до порушення прав людини в тимчасово окупованому Криму державою-агресором.

6-8 листопада 2023 року у Копенгагені, Данія, інституція Уповноваженого разом із НІПЛ Данії провела 14-ту Міжнародну конференцію національних інституцій з прав людини «Катування та інші види нелюдського ставлення: роль національних інституцій з прав людини»[12], до якої долучилися більш як 300 учасників з усього світу. Вони обговорили способи протидії та запобігання жорстоким вбивствам і тортурам державою-агресором, яка катує українських військовополонених, цивільне населення і навіть дітей.

У грудні відбулось створення Консультативної групи Ради Європи з питань дітей України, яка провела своє перше засідання в Страсбурзі 30 листопада – 1 грудня 2023 року, об'єднавши понад 85 учасників (особисто та онлайн). До участі в Консультативній групі долучилася й інституція Уповноваженого[13].

Також у грудні 2023 року Офіс Омбудсмана з Офісом Президента та Міністерством закордонних справ України провели Міжнародну конференцію «Свобода або страх»[14], яка була присвячена 75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав людини. Мета заходу – привернення уваги всього світу до порушення прав людини в Україні та консолідація зусиль міжнародної спільноти задля захисту прав людини. До Києва прибули 15 іноземних омбудсманів і керівників НІПЛ.

У грудні 2023 року відбулася установча зустріч Міжнародної коаліції країн за повернення українських дітей[15], до якої долучилися 72 представники іноземних держав і міжнародних організацій.

4. Омбудсман, громадянське суспільство та медіа

Уповноважений здійснює парламентський контроль за дотриманням прав громадян із залученням представників громадянського суспільства, науковців і окремих експертів. Щоб інформувати громадян України та міжнародну спільноту про виклики, з якими стикається в своїй роботі Уповноважений у зв'язку із широкомасштабною збройною агресією проти України, побудовано системну взаємодію з представниками медіа та розвиваються власні інформаційні майданчики в соціальних мережах.

Серед принципів, якими керується Уповноважений під час взаємодії з представниками громадянського суспільства та медіа, можна вирізнити такі: відкритість, залученість, дієвість і професійність.

Системна взаємодія з правозахисною спільнотою відбувається через засідання Консультативної ради при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини[16] та Консультативної ради національного превентивного механізму при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, де Уповноважений співголовує разом із

Phoca PDF

представниками неурядового сектору.

Експерти Консультаційної ради беруть участь не тільки в обговореннях актуальних проблем у сфері захисту прав людини, а й надають свої пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази. Секретаріат Уповноваженого залучає експертів Консультативної Ради до формування стратегії роботи, а також до коментування та надання пропозицій до цієї Щорічної доповіді.

Для забезпечення ширшої взаємодії з громадськістю в структурі Секретаріату при кожному з представників Уповноваженого створено тематичну Експертну раду, на якій обговорюються актуальні проблеми у сфері захисту прав людини та пошуки способів мінімізації негативних наслідків збройної агресії, яка спричинила масові порушення прав людини. Експертні ради стають основним майданчиком для залучення кращих фахівців та обміну інформацією, а також планування дій, спрямованих на інформування населення щодо можливих інструментів захисту прав людини.

Крім роботи в Консультативних та Експертних радах, існують різні формати співпраці, з-поміж яких: залучення громадських моніторів до відвідування місць несвободи та реалізації Омбудсман+; спільні з громадськими організаціями моніторингові візити у регіони; спільні інформаційні та просвітницькі кампанії, спільна участь у круглих столах, конференціях, презентаціях та інших видах публічних заходів; спільні навчальні та просвітницькі заходи для працівників Секретаріату із залученням експертів правозахисних організацій; взаємодія з представниками українського громадянського суспільства за межами України, долучення українців за кордоном до просування цінностей прав людини; проведення брифінгів, презентацій, прес-конференцій за участі громадськості; надання коментарів і взаємодія з українськими та міжнародними медіа; відкрите спілкування в соціальних мережах. Цей список не є вичерпним, адже експерти з правозахисного середовища, представники громадських організацій можуть запропонувати форму співпраці для захисту прав людини або спільних інформаційних та просвітницьких кампаній.

Офіс Омбудсмана України активно взаємодіє з представниками медіа та журналістами. 2023 року Уповноважений **надавав низку інтерв'ю, коментарів**, а також здійснював включення у національний телемарафон «Єдині новини». За їхніми результатами було:

- 9554 згадок про Уповноваженого та інституцію в українських медіа;
- 303 згадки про Уповноваженого та інституцію в закордонних медіа.

Окремі інтерв'ю вийшли для українських медіа на майданчиках: 1+1, LB.UA, Freedom, телеканал «Рада», Суспільне, Голос Америки, ICTV, НВ, Українська правда та ін. Уповноважений приділяв також багато уваги взаємодії з іноземними медіа. Упродовж 2023 року вийшли його коментарі та інтерв'ю на таких майданчиках: The Wall Street Journal, FOX News, BBC News, The New York Times, The Guardian, DW, Le Monde. Уповноважений надав коментарі та інтерв'ю для медіа з США, Великої Британії, Польщі, Франції, Чехії, Німеччини, Румунії, Іспанії, Японії, Італії, Нідерландів та інших країн.

Щомісяця Уповноважений випускає інформаційні вісники та брошури для спеціальних подій[17]. Загальна кількість таких матеріалів, які було розроблено 2023 року, – 19. Їх видано

Phoca PDF

українською, англійською, німецькою, іспанською, кримськотатарською мовами.

Напередодні відзначення Всесвітнього дня дитини Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Департамент патрульної поліції України запустили спільний проєкт[18], у межах якого розповідають учням про права дитини. Заняття у межах проєкту провели в 13-ти областях України.

Уповноважений опублікував авторські колонки[19] з різних тематик: військової, соціальної, культурної, економічної та ін.

5. Посилення інституційної спроможності

2023 рік став важливим роком з точки зору **розбудови внутрішньої спроможності інституції Уповноваженого.** Адже поряд з активними кроками щодо розширення регіональної присутності, розвитку каналів зв'язку через «гарячу лінію», міжнародної співпраці, велася активна робота, спрямована на довготривалий результат і забезпечення сталості запроваджених змін.

За 2023 рік Уповноважений посилив роботу відділу сприяння роботі регіональних представництв шляхом розбудування мережі громадських приймалень[20], які діють у всіх обласних центрах України за винятком тимчасово окупованих територій. Представники Уповноваженого в Автономній Республіці Крим та Севастополі, Луганській і Донецькій областях ведуть прийом онлайн. Нині вакантними залишаються посади представників у Херсонській і Миколаївській областях, через безпекові виклики в яких функціонування повноцінного консультативного центру наразі ускладнене.

Омбудсман України пріоритезував роботу у сфері захисту прав дитини. 31 травня Президент України Володимир Зеленський відкрив Центр захисту прав дитини[21], який функціонує як структурний підрозділ Секретаріату Уповноваженого. Він став «ресурсним центром» для слідчих органів, громадських і міжнародних організацій, які опікуються питаннями захисту прав дитини в збройному конфлікті, фокусуючись на злочинах депортації та примусового переміщення українських дітей Російською Федерацією. Центр функціонує як «Барнахус» і має обладнані кімнати для проведення опитування дитини, а також дистанційної участі у судових засіданнях. Центр став не лише місцем надання послуг, а й потужним адвокаційним центром, який щотижня приймає іноземні делегації та стає майданчиком для донесення правди[22] про злочини Росії проти українських дітей.

2023 року експертна група, створена при Консультативній Раді Уповноваженого, розробила проєкт змін до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та інших законів щодо посилення інституту Уповноваженого, увідповіднення процедури його обрання та діяльності міжнародним стандартам. Напрацьовані експертами пропозиції враховують Паризькі принципи ООН і Загальні зауваження Підкомітету з

Phoca PDF

акредитації GANHRI, Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи щодо НІПЛ (Рекомендація CM/Rec/2021/1).У першому півріччі 2024 року розроблені законопроєкти буде представлено народним депутатам України та передано для реєстрації у Верховній Раді України.

Упродовж 2023 року Офіс Омбудсмана активно співпрацював з міжнародними партнерами задля посилення ефективності роботи. На запит Уповноваженого здійснено оцінювання спроможності інституції. Результати оцінки спроможності ще раз наголосили, що повномасштабна збройна агресія проти України суттєво актуалізувала питання підвищення ефективності парламентського контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина в Україні та за її межами.

Для оцінки власних спроможностей 2023 року Уповноважений ініціював оцінювання його інституції. Вперше в історії існування інституції до оцінки спроможності запрошують незалежних експертів для того, щоб визначити прогалини та потреби, а також сильні сторони та успіхи організації, що своєю чергою дає змогу краще планувати та здійснювати правозахисну діяльність у майбутньому. Мета оцінювання – визначення наявних сильних і слабких сторін установи та того, наскільки вона здатна виконувати свій мандат у воєнних умовах, коли ситуація з дотриманням прав людини ще більш складна. Оцінювання спроможності має на меті також запропонувати підходи до доповнення стратегічного планування, визначення пріоритетів і планування роботи Секретаріату. Оцінюванню спроможності сприяли Європейська мережа національних інституцій з прав людини (ENNHRI), Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) та Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ). Оцінювання здійснювали незалежні міжнародні експерти відповідно до Глобальних принципів оцінювання спроможності національних інституцій з прав людини[23], розроблених 2011 року Глобальним тристороннім партнерством з підтримки національних інституцій з прав людини. Звіт за результатами оцінювання спроможності[24] охопив 21 визначену сферу і містив оцінку діяльності Уповноваженого в умовах війни та запропонував рекомендації щодо підвищення ефективності роботи. Відтак Офіс Омбудсмана має мати чітке бачення щодо ефективної відповіді на нові виклики, а також вирішення системних проблем, які лише загострилися в умовах воєнного стану.

Оцінювання відбувалося у форматах попередніх консультацій, проведення онлайн та очних інтерв'ю з працівниками Секретаріату за такими напрямами:

- повноваження та організаційна структура;
- лідерство та ефективне управління;
- людські ресурси та технічний потенціал;
- інфраструктурні, технологічні, фінансові та інші ресурси;
- спроможність до основної правозахисної діяльності;
- відносини, зобов'язання та співпраця.

Результати[25] опитування виявили **найбільші прогалини у п'яти напрямах спроможності** (від найбільшої до найменшої):

1. Достатні фінансові ресурси (1,21).

Phoca PDF

2. Достатній простір і ресурси (0,87).
3. Відповідний персонал та організаційна структура (0,82).
4. Спроможність збирати, зберігати та аналізувати інформацію (0,70).
5. Стратегічне планування та керівництво (0,65).

П’ять напрямів з **найменшими виявленими прогалинами у спроможності** (від найменшої до найбільшої):

1. Спроможність захищати права людини всіх груп (0,20).
2. Лідерство та бачення (0,26).
3. Програми інформування громадськості (0,28).
4. Взаємодія із системою захисту прав людини ООН (0,31).
5. Доступність та охоплення (0,32).
6. Ефективні відносини з відповідними установами (0,32).

Команда з оцінювання спроможності схвально оцінила створення Уповноваженим експертної групи з перегляду Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та інших законів, які стосуються сфери діяльності Уповноваженого.

У вересні 2023 року Уповноважений затвердив Стратегію діяльності національної інституції з прав людини на період до 2027 року[26]. Стратегія була розроблена в рамках інклюзивних внутрішніх і зовнішніх[27] консультацій, а також з урахуванням попередніх висновків зовнішньої оцінки спроможності та викликів у сфері прав людини. За результатами аналізу поточної ситуації, а також викликів, які постали перед Уповноваженим, визначено низку наскрізних стратегічних цілей, які впливають на виконання всіх тематичних мандатів Уповноваженого.

[1] Спеціальна доповідь. НЕРОЗКВІТЛІ. Порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація. 15.12.2023 https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/vstup.

[2] Спеціальна доповідь щодо додержання конституційного права на інформацію в умовах дії правового режиму воєнного стану https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/spetsdopovid-vipravleno-1.pdf.

[3] Спеціальна доповідь щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/C%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8CWeb.pdf.

[4] Спеціальна доповідь «Про стан реалізації національного превентивного механізму в Україні за 2022 рік» https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/spetsdopovid-npm-2022-na-

Phoca PDF

druk-1compressed-1.pdf.

[5] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Уповноважений у Відні взяв участь у благодійному заході, присвяченому захисту прав дітей під час війни в Україні. 9.05.2023 https://www.ombudsman.gov.ua/en/news_details/upovnovazhenij-u-vidni-vzyav-uchast-u-blagodijnomu-zahodi-prisvyachenomu-zahistu-prav-ditej-pid-chas-vijni-v-ukrayini.

[6] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Омбудсман: Є достатньо підстав для виключення Білоруського Червоного Хреста з Міжнародної Федерації Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. https://www.ombudsman.gov.ua/en/news_details/ombudsman-ye-dostatno-pidstav-dlya-viklyuchennya-biloruskogo-chervonogo-hresta-z-mizhnarodnoyi-federaciyi-chervonogo-hresta-ta-chervonogo-pivmisyacya.

[7] Statement on the suspension of the Belarus Red Cross as a member of the IFRC: https://www.ifrc.org/article/statement-suspension-belarus-red-cross-member-ifrc.

[8] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Омбудсман Дмитро Лубінець зустрівся із спецпредставником Ватикану, який прибув в Україну за дорученням Папи Римського. https://www.ombudsman.gov.ua/en/news_details/ombudsman-dmitro-lubinec-zustrivsya-iz-specpredstavnikom-vatikanu-yakij-pribuv-v-ukrayinu-za-doruchennyam-papi-rimskogo.

[9] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Захист прав українських дітей: Омбудсман Дмитро Лубінець провів зустріч з делегацією Об'єднаних Арабських Еміратів. https://www.ombudsman.gov.ua/en/news_details/zahist-prav-ukrayinskih-ditej-ombudsman-dmitro-lubinec-proviv-zustrich-z-delegaciyeyu-obyednanih-arabskih-emirativ.

[10] EQUINET. UKRAINIAN PARLIAMENT COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. https://equineteurope.org/eb/cp-slug-323/.

[11] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Порушення прав людини в тимчасово окупованому Криму: онлайн-конференція «Битва за Крим. Битва за права людини» у межах Кримської платформи https://ombudsman.gov.ua/news_details/porushennya-prav-lyudini-v-timchasovo-okupovanomu-krimu-onlajn-konferenciya-bitva-za-krim-bitva-za-prava-lyudini-u-mezhah-krimskoyi-platformi.

[12] 14th International Conference of National Human Rights Institutions «Torture and Other Ill-treatment: The Role of National Human Rights Institutions (NHRIs)» https://ganhri.org/14th-international-conference/.

[13] Council of Europe. Consultation Group on the Children of Ukraine launched https://www.coe.int/en/web/children/-/council-of-europe-consultation-group-on-the-children-of-ukraine-launched

[14] Відеозапис конференції. Міжнародна конференція «Свобода або страх»

https://www.youtube.com/watch?v=hfFSfe64wcw.

Phoca PDF

[15] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Виступ Омбудсмана України на першій зустрічі Міжнародної коаліції країн за повернення українських дітей

https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/vistup-ombudsmana-ukrayini-na-pershij-zustrichi-mizhnarodnoyi-koaliciyi-krayin-za-povernennya-ukrayinskih-ditej.

[16] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ПРИ УПОВНОВАЖЕНОМУ

https://www.ombudsman.gov.ua/uk/konsultativna-rada-pri-upovnovazhenomu.

[17] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. ЩОМІСЯЧНИЙ БЮЛЕТЕНЬ:

https://www.ombudsman.gov.ua/uk/shhomisiacnii-biuleten.

[18] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Які права дитини та хто такий Омбудсман: стартував спільний проєкт Офісу Уповноваженого та Департаменту патрульної поліції України https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/naperedodni-vsesvitnogo-dnya-ditini-shkolyaram-ukrayini-rozkazhut-pro-prava-ditini-ta-hto-takij-ombudsman.

[19] LB.ua Блог Дмитра Лубінця https://lb.ua/blog/dmytro_lubinets.

[20] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. ГРОМАДСЬКІ ПРИЙМАЛЬНІ. https://ombudsman.gov.ua/uk/gromadski-prijmalni.

[21] Офіційний сайт Президента України. Президент ознайомився з планом повернення незаконно депортованих Росією дітей Bring Kids Back UA та взяв участь у відкритті Центру захисту прав дитини. 1.06.2023 https://www.president.gov.ua/news/prezident-oznajomivsya-z-planom-povernennya-nezakonno-deport-83261.

[22] Офіційний сайт Президента України. Олена Зеленська: Повернених дітей мають зустрічати на батьківщині найкращі умови й можливості. 8.12.2023 https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-povernenih-ditej-mayut-zustrichati-na-batkivs-87593.

[23] Глобальні принципи оцінювання спроможності національних інституцій з прав людини https://www.undp.org/publications/global-principles-capacity-assessment-national-human-rights-institutions

[24] Звіт за результатами оцінки спроможності https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/Final%20CA%20Report%20UA.pdf

[25] Офіційний сайт Уповноваженого ВР України з прав людини. Звіт за результатами оцінки спроможності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/Final%20CA%20Report%20UA.pdf.

[26] https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-

Phoca PDF

files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%2097.15.23.pdf

[27] Стратегічний документ було обговорено під час правозахисного форуму «Легіон права». https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/upovnovazhenyy-verkhovnoyi-rady-ukrayiny-z-prav-lyudyny-posylyuye-poryadok-dennyy-iz-zakhystu-prav-lyudyny-v-ukrayini

Phoca PDF